

Fattigdom og ulighed i litteraturen

Lektion 1

FN's verdensmål

Nr. 1: Afskaf Fattigdom

- Tekst: "Rejs dig op" s. 18-23

Nr. 10: Mindre ulighed

- Tekst: "Overblikket" s. 78-85

1 AFSKAF
FATTIGDOM

10 MINDRE
ULIGHED

Det moderne gennembrud - fattigdom og ulighed

- Tidsperiode: 1870-1890
- Opbrud fra den dominerende kristelige og idealistiske enhedskultur
- Ulighed i samfundet blev italesat
- "Sætte problemer under debat" (Georg Brandes)
  - Ane-Mette - Henrik Pontoppidan
- Høj arbejdsløshed → Fattigdom

Det moderne gennembrud i dansk litteratur

Disposition

Det moderne gennembrud

- Hvad kom før?
- Tiden
- Litteraturen
- Naturalismen
- Impressionismen

Det moderne (i 3.g.)

- Modernisme, modernitet og det moderne
- Historiske nedslag (mod. Gen.br., modernisme, postmodernisme)
- Litteraturhistorisk kronologi

Det moderne gennembrud

Hvad kom før?

- Romantikkens ophøjethed
- Biedermeier
- Nationalromantiske temaer (nation, folk, fortid)

Det moderne gennembrud Tiden (1870)

- Industrialisering /urbanisering
- Storbyer
- Ulighed –klassesamfund

Det moderne gennembrud (litteraturen)

- Georg Brandes' forelæsninger (3. november 1871 – samt Henrik Steffens i 1802)
”god litteratur skal sætte problemer under debat”, være tidssvarende og internationalt inspireret.
- Kbh. knudepunkt for nordisk litteratur (Strindberg, Ibsen, Bjørnsson)
- Forfattere: (J.P.Jacobsen, Herman Bang, Henrik Pontoppidan, Holger Drachmann, Sophus Schandorph)

Det moderne gennembrud litteraturen

- Brandes: kritik af dele af romantikken (nationalromantikken: Oehlenschläger) – ikke den oprørske romantik (H.C. Andersen, Blicher og Kierkegaard)

Det moderne gennembrud

Naturalismen

- International inspiration fra Darwinismen
- J.P. Jacobsen: naturvidenskaben (biologien) overført til litteraturen og kærligheden (den smukkeste han får hunnen)
- Comte: Positivism (videnskaben skal baseres på sikre kendsgerninger)

Det moderne gennembrud

Impressionismen

- Stammer fra malerkunsten (Frankrig)
- Lysforholdet vigtigt – maleren forstår øjeblikket
- Herman Bangs impressionisme (homoseksuel, reportager, digte – den beskrivende skrivestil

Bang adskiller sig fra de radikale socialister ved at beskrive elendighed uden at tage stilling.

Det moderne gennembrud socialisme og socialrealisme

- Stigende radikalitet blandt forfatterne
- Martin Andersen Nexø (politisk aktivisme)
- Henrik Pontoppidan (eksistenstab og afmagt)

Holger Drachmann, Engelske socialister (1871)

Hen over Byens Tage glide
De sidste Smil, de hendoende Rester
Af Dagen og Solen. I Strømninger stride
Vælte sig Flodens mudrede Vande,
Og som indbuden Gæst til det smudsige Leje,
Fra Havets, fra Nordsoens vaade Veje,
Sænker sig Taagen over Byen, over Strømmen,
Saa kommer Natten, Doden eller Drømmen!

I Læ for Vinden, i Ly for Taagen,
Omkring et Kulbaals ulmende Gloder –
Rapsede Varer derhenne fra Krogen,
Hvor Købmanden lossere de drægtige Skuder,
- Sidder et Selskab. Sod paa Skjorten,
Knudrede Arme, en tretten, fjorten
Stykker af dem, der lossede Skuden;
Angelsachsernes Blod ruller under Huden.

De mumle dæmpet og suge paa Piben,
ollet gaar om i de klinkede Kander,
Der er noget paa Færde, man vil ud af Kniben,
Man har noget paa Hjerte, vil nogen paa Livet;
Men skønt Armen dirrer, og Pulsens banker,
Mangler man Ord for de mange Tanker,
Der er Galskab nok, men System er der ikke.
Da rejser en Mand sig med funkende Blikke.

Han knytter Næven, den fedtede Hue
River han bort fra den brede Pande
Og kaster den ind i Kullenes Lue
Og spytter i Flammen, saa Gloderne ose:
Kammerater, raaber han, der gik Standen,
Den sodede Hue, Kulskibsmanden,
Nu har vi Hjernen og Armen tilbage,
Dem gemme vi til de kommende Dage.

Høre I Stormen, mærke I Strømmen?
Det bryder omkring os paa alle Kanter.
Hvi sove I da? I Nat er det Drømmen,
Men i Morgen maaske er det Dommen og Døden.
I saa ' jo dog Blus, I lugtede Brande,
Røgen drev hid fra de fremmede Lande;
Men Jer fik den ej roget ud af Hulen,
I ligge endnu og døse i Kulen.

Guds Død! Hvi kende I ei Eders Styrke,
Hvi fordre I ikke med tusinde Stemmer
Af Guldkalven, som vore Bødler dyrke,
Et saftigt Stykke, en Mørbradsskive;
De sende os Præster med pibede Kraver: -
Her er Biblen til Eders slunkne Maver.
For Sulten en Tekst om Kanaan og Eden,
For Huslejen Veksler paa Evigheden.

Hvad hjælper os Taler, hvad gavner os Løfter?
Vi vil have Forskud paa Saligheden;
Vi vil ej losse Kul og ej grave Grøfter.
For at blive betalt en Gang efter Døden.
Vi er Sønner af Jorden, til Jord skal vi blive,
Vor Løn vil vi have i levende Live.
Hvorfor anvise stadig paa Himmerigs Rige?
Om vi komme der, kan jo dog ingen sige.

Vorherre! - se han forstod sig paa Stakler
I lasede Frakker og revne Støvler,
Og naar han gjorde sine Mirakler,
Saa var det for Folk som mig og som Eder.
Vorherre han gav, hvad han havde for Haanden,
Og anviste Resten hos Helligaanden;
Men Præsten! - han tager vor sidste Daler;
Min Søn, Vorherre i Himlen betaler."

Velan, hvis vi var som et Barn, som en Kvinde,
Med Blødhed i Hjertet og Taarer bag øjet,
Saa kunde vi lade os lede i Blinde,
Og bære vort Kors , og sukke mod Døden.
Men vi ere Mænd! - Der er ét, som vi vide:
Det er ondt at sulte, naar man skal slide;
Vi vil ikke sulte, vi vil op paa Tribunen
Og dømme, - og Dommen skal hedde Kommunen!"

Han tier; - da brøles der Mere, mere! "
Han vender sig tavs og peger mod Byen.
Der komme Kulmænd flere og flere
Stormende ud fra den nærmeste Knejpe.
De rive ham med sig , og han tager Ordet
Der inde bag Skænken oppe paa Bordet:
Mod Kirke og Stat og Guldtyranniet; -
Saa ryddes Knejpen af Politiet!

Der ruger en Sky over Kæmpebyen,
Og Floden hvisler og Vinden piber,
Sælsomme Stemmer stige mod Skyen
Og mumle der oppe som truende Klager.
Lyset fra Vestens stolte Butikker,
Ilden fra østens sorte Fabrikker
Kaste et Brandskær op imod Skyen. –
Er det Kommunens Dekret over Byen?

Det moderne modernisme, modernitet og det moderne

Modernisme = ”navnet på den kunst der tolker det moderne”

Det moderne / moderniteten = ”betegnelsen for en verden der konstant er i forandring” – opbrud i trad.

Modernitetens konsekvenser: fremmedhed og fremmedgørelse, frisættelse af individet

Det moderne

Hvornår starter moderniteten?

Luhmann: Renæssancen (mennesket overtager guds plads)

Habermas: Oplysningstiden (borgerlig offentlighed, menneskerettigheder)

Adorno: Slutromantikken (æstetisk modernisme hos forfattere)

Det moderne

I dansk litteratur:

- tidlig modernisme (det moderne gennembrud (1870), Symbolismen (1890), Ekspressionismen (1815)
- modernisme-gennembrud: (1950'erne) efterkrigstiden –velfærdssamfund: vanskelig kunst (1960'erne)
- postmodernisme (1969 og frem - specielt 1980'erne)

Det moderne litt. Historisk kronologi

800 Nordisk oldtid -Sagaer

1100 Middelalder

1500 Renæssancen

1600 Barokken

1700 Oplysningstiden

1800 Romantikken

1870 Det moderne gennembrud
(naturalismen og
impressionismen)

1890 Symbolisme

1900 Det folkelige gennembrud

1920 Ekspressionisme

1930 Socialrealisme /
Kulturradikalisme

1940 Eksistentialisme

1950 Efterkrigstiden

1960 Modernismen

1970 Nyrealisme

1980 Postmodernisme

1990 Minimalisme

2000 Hyperrealisme